

Nada Vajs

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Jurjevska 31/1A
10000 Zagreb
nvajs@ihj.hr

FITONIMIJA U PARČIĆEVU RJEČNIKU HRVATSKO-TALIJANSKOME IZ 1901.¹

U prilogu se raspravlja o fitonimijskome korpusu iz Parčićeva *Rječnika hrvatsko-talijanskoga* iz 1901. Njegov se korpus uspoređuje s našim najvećim fitonimijskim repertoarom, tj. Šulekovim *Jugoslavenskim imenikom bilja* iz 1879. Pokazuje se da se jedna petina Parčićevih potvrda ne nalazi u Šuleka. Potvrda je to da je Parčić kao veliki poznavatelj bilja posebnu pozornost posvetio skupljanju narodnih naziva i njihovoj identifikaciji. U članku se analizira odnos tih naziva prema Šulekovim potvrđama.

Dragutin Parčić u svojem je leksikografskome opusu napisao niz dvojezičnih rječnika talijansko-hrvatskih i hrvatsko-talijanskih od kojih je posljednji *Rječnik hrvatsko-talijanski*, objavljen 1901. za nas kapitalan i to zbog nekoliko razloga. Kao prvo, valja imati na umu da je, za razliku od njegova suvremenika Ivana Broza i Franje Ivekovića, deklariranih vukovaca, zajedno s mnogim istaknutim književnicima, kao Šenoom, Parčić bio pobornik Zagrebačke filološke škole. To ponajprije znači da u tom rječniku možemo naći leksički korpus onih riječi koje je Parčić kao strastveni sakupljač jezičnoga blaga cijeloga života sam bilježio ili ih je dobivao od svojih prinosnika, ali jednako tako i riječi iz područja znanosti, tehnike i zakonodavstva koje govore o tomu da je njegova lijeva strana predstavljala onodobni suvremeni rječnik hrvatskoga jezika. S druge je, pak, strane sve do pojave Deanović – Jernejeva hrvatsko-talijanskoga rječnika 1956. bio jedini pertinentni hrvatsko-talijanski dvojezičnik.

¹ Ovaj je rad izlaganje održano na *Trećem hrvatskom slavističkom kongresu* (Zadar, 15. do 19. listopada 2002. godine).

Danas se može konstatirati da za razliku od vukovski koncipiranog *Rječnika hrvatskog jezika* Ivana Broza i Franje Ivekovića izišlog iste 1901. godine koji, iako je bio rigorozno i pedantno redigiran, nije sadržavao bogatu hrvatsku leksičku tradiciju ni ondašnje suvremeno leksičko stanje, pa je Parčićev posljednji rječnik upravo tu prazninu popunio. Uspio se oduprijeti hrvatskim vukovcima i u leksiku i u pravopisu i u grafiji. Iako su u toj dugotrajnoj i oštroj borbi između vukovaca i Zagrebačke filološke škole pobjedu odnijeli vukovci, i to ponajprije ne zahvaljujući snazi argumenata nego političkoj situaciji, tek se danas u pravim razmjerima može sagledati značenje i vrijednost Parčićeva rječnika. Parčić je izuzetno cijenio svoga suvremenika leksikografa Bogoslava Šuleka i nazvao ga je čak najvećim leksikografom. Desna strana njegova njemačko-hrvatskog rječnika iz 1860, kao i *Hrvatsko-njemačko-talijanski rječnik znanstvenog nazivlja* iz 1874. poslužili su mu kao putokaz u uspostavljanju vlastitog abecedarija leksema koji su bili u uporabi u kulturnom i znanstvenom životu druge polovice 19. stoljeća. Međutim, Parčić je i kritički preuzimao Šulekove terminološke tvorenice, kovanice, bohemizme i druge novotvorine i posuđenice. Oslanjao se na svoj istančani osjećaj za hrvatski jezik i donosio riječi koje su bile dio hrvatske leksikografske tradicije (Mikalja, Della Bella, Stulli), zatim potvrde iz suvremenoga jezika svih kulturoloških razina: kulture, umjetnosti, znanosti, školstva, sudstva, vojske, uprave, botanike i dr. ili je po potrebi stvarao sâm nove tvorenice koje svjedoče o tvorbenim mogućnostima hrvatskoga jezika.

Imao je široki krug zanimanja za mnoge discipline i bio je u neku ruku onodobni *homo universalis*. Osim dvojezičnih rječnika, napisao je i *Grammatica della lingua Slava/Illyrica* u dva izdanja (1873. i 1904.), a ona je prevedena na francuski; priredio je izdanje hrvatskoga glagoljskog misala i rituala (1893.), ogledao se u prevođenju Dantea, bavio se drugim prirodnim disciplinama: zemljopisom, zvjezdoznanstvom, životinjskim svijetom, fizikom te umjetnošću, slikarstvom, fotografijom i, što nas ovdje posebno zanima – bilinstvom.

U Arhivu Provincije franjevac trećoredaca u Zagrebu na Ksaveru nalazi se herbarij što ga je 1852. sastavio Dragutin Parčić, koji je ujedno i jedan od najstarijih u cijelosti sačuvanih herbarija u Hrvatskoj.² Herbarij ima 124 lista i naziva se “L’Album dell’Erbe o La Raccolta di Piante Medicinali”. Ukupno ima 78 biljaka sa sustavnim nazivima i porodicama. Značajno je da se u njemu nalaze i recepture ljekovitih biljaka što je značajno za farmakološka istraživanja. Upravo ta njegova sklonost i ljubav prema sakupljanju i proučavanju bilja imalo je izravna odraza i na veliko bogatstvo biljnog nazivlja što ga je sam sakupljao ili dobivao kroz pisma od raznih prinostnika i uvrštavao ih u svoj rječnik.

Riječ je, dakle, o 1 670 fitonima koji se nalaze u njegovu posljednjem rječniku, što je izuzetno značajna zastupljenost.³ Dakako, taj smo korpus fitonima usporedili s jedinim

² Badurina (1993: 155).

³ Za usporedbu možemo navesti podatak da se primjerice u Vitezovićevo rukopisnu rječniku nalazi nešto više od 800, a u Tanzlingherovu rukopisnu rječniku negdje oko 600 fitonima.

relevantnim bilinskim repertoarom, a to je Šulekov *Jugoslavenski imenik bilja* iz 1879., u kojem se biljni nazivi navode s identifikacijama prema Linnéovu sustavu botaničkog bilježenja, dakle, sustavnim nazivom. Takav stručan način identifikacije nalazimo i u Parčičevu rječniku⁴, što njegov korpus čini izuzetno zanimljivim i pouzdanim, s obzirom na to da je i sâm bio vrsni poznavatelj bilja. Cilj mu je bio uvrstiti sve autentične pučke nazive do kojih je došao bez težnje za jezičnim normiranjem.

Sustavno uspoređujući Parčičeve fitonimske potvrde s potvrdama iz Šuleka ustanovili smo da se u Parčičevu rječniku nalazi gotovo 300 fitonima kojih u Šuleka nema, što predstavlja više od jedne petine građe. To je vrlo velik broj naziva, budući da znamo da se i Šulekov korpus također temeljio na potvrđenim pisanim i terenskim potvrdama. Nakon provedene analize tih fitonima, ustanovili smo da se oni mogu podijeliti u nekoliko skupina (za svaku se biljku navodi sustavni naziv).

– U prvoj su skupini nazivi za 18 biljaka koje Šulek uopće ne navodi, a riječ je uglavnom o neudomaćenim vrstama kod nas, kao *čajevac*, *eban*, *kačuj* (indijska vrsta drveta koja u sebi sadrži sastojke za štavljenje kože), zatim *kruševina*, također neko indijsko stablo te, primjerice, vrste tropskih smokava što ih Parčić naziva *teklina*, *teklinača* i dr.

– U drugoj je skupini 39 naziva za neidentificirane vrste biljaka za koje Parčić uglavnom naznačuje samo *specie di pianta* i njih je, dakako, nemoguće identificirati jer su nazivi uglavnom neprozirni, a širi opis biljke nedostaje. Takvi su nazivi: *kafraš*, *kavrika*, *lontar*, *naherica*, *prudika*, *sindulja*, *smitljika*, *šišljaga*, *veljka* i sl.

– Treća je brojna skupina – 81 naziv – u koju smo razvrstali Parčičeve fitonime, što prozirne, što neprozirne, što aloglotske (često turske) tvorbe, koji se ne nalaze u Šuleka, ali se za te iste biljke u Šuleka nalaze drugi, uglavnom uobičajeni nazivi koje ćemo i mi rabiti: npr. za božur ili duhovsku ružu Parčić donosi novi naziv *brozgva*; za bazgu navodi *burja*, za morski pelin *cicvar*, za mravinac ili origanj *crnovrh*, za celer *čerevir*; za kanelu ili cimet *darčin*, za maslačak *goloček*, za cikoriju *grkulja*, za tršlju *judovina*, za tikvu *kratruna*, za ciklamu *kulj*, za sezam *kunžut*, za kalinu *ljubor*, za mandragoru *pokrin*, za kopitnjak ili jetrenku dva naziva *šukundeka* i *trolisnik zlatni* ili za neven *žutocvjetka* itd. Budući da je Parčić skupljao građu s terena nedvojbeno je da su ti fitonimi bili, a možda su neki još i danas u uporabi.

– U četvrtoj, također znatnoj skupini fitonima (67) nalaze se nazivi za razne sorte voća, povrća i žitarica koji su izrazito lokalno obilježeni i često predstavljaju samo varijantne likove već postojećih naziva. Tako za razne sorte trešanja nalazimo ove nazive: *bisernjača*, *čjepika*, *čjepanica*, *hrdut*, *hrušta*, za sorte jabuka: *avajlija*, *branica*, *gizdelinka*, *grahovljanka*, *kožnjača*, *kraljevička*, *mamula*, *parmenka*, *šerbetlija*, *tanjirača*, za sorte krušaka: *gospojičica*, *jeribasma*, *jeribosna*, *kadumanka*, *kičenka*, *kvgaja*, *lasinjka*, *likosava*, *mesnjača*, *svilajica*, za sorte smokava: *đanovica*, *gunjača*, *gunjanka*, *skorupica* itd.

⁴ Sustavni se naziv ne nalazi kod svih naziva, ali zato na desnoj strani upotrebljava talijanski učeni naziv koji je izveden iz sustavnog naziva, npr. *bukvica* – *betonica* ili *broskovac* – *persicaria* itd.

– Najbrojniju, petu skupinu (88 naziva) čine varijantni likovi naziva koji se već nalaze u Šuleka. To su dakle, nazivi iste etimologije uz izvjesne razlike u formi izraza. Tako u Parčića nalazimo *aptikovina* – u Šuleka *aptovina*, u Parčića *borasina* – u Šuleka *boražina*, u Parčića *čuvikuća* – u Šuleka *čvakuća*, u Parčića *jagorčica* – u Šuleka *jagorčika*, u Parčića *kalafur* – u Šuleka *karufal*, u Parčića *kornjačnica* – u Šuleka *kornjačina* trava, u Parčića *ozloživ* – u Šuleka *ozluživ*, u Parčića *poprika* – u Šuleka *kopriva*, u Parčića *rovor* – u Šuleka *rogoz*, u Parčića *sljezovac* – u Šuleka *sljezovina*, u Parčića *štipakčić* – u Šuleka *ščipakčić*, u Parčića *ulikva* – u Šuleka *ulika*, u Parčića *žizulja* – u Šuleka *žizole* itd. To su neznatne razlike u formi izraza, ali predstavljaju veliko bogatstvo novih potvrda koje u etimološkim tumačenjima mogu biti od neprocjenjive koristi.

– Preostala su tri Parčićeva naziva koji u Šuleka imaju nešto drugačiju identifikaciju i ne bismo mogli ulaziti u to koje su identifikacije točne, jer su biljke srodne, te dvije Parčićeve identifikacije za koje pretpostavljamo da su pogrešne, odnosno da su točne one u Šuleka. Naime nazivi *jagorčevina*, *jagorčika*, *jagorčina* najvjerojatnije neće označavati divizmu, *Verbascum thapsus*, nego jaglac, *Primula veris*, što i sam Parčić navodi uz naziv *jagorčica*. I, najzad, naziv *uljanika*, za koji je vjerojatnije da se odnosi na vrstu masline nego na neku palmu, kako kaže Parčić.

Sve u svemu, već i nakon ovako kratka pregleda možemo zaključiti da Parčićev rječnik iz 1901. predstavlja pravu riznicu nezabilježениh riječi čije postojanje pomaže u proučavanju leksika općenito, leksikološkim i etimološkim rješenjima, a posebno to vrijedi za jednu zatvorenu leksičku klasu kao što je fitonimija.

Donosimo iscrpne popise tako razvrstanih fitonima.

1. Nazivi za biljke koje Šulek ne navodi:

bagulja (10) – *pianta* (*Sedum palustre*)

brezovnjača (44) – *fungo di betulla* (*Lactarius torminosus* ?)

čajevac, *čajnjak* (67) – *albero del te*

čehulja (71) – *mirride* (*pianta*) (moguće identifikacije: *Anthriscus sylvestris* i *Chaerophyllum aromaticum*, Penzig)

eban (146) – *ebano* (= *Diospyros ebenum*)

*gorkum*⁵ (179) – *quassia* (*pianta*) (= *Quassia*)

kačuj (316) – *albero Catechu* (= *Acacia catechu*)

kafrika (317) – *pianta* (*Tarconanthus*) (= *Tarconanthes camphortus*)

kozonoška (357) – *satirio* (*pianta*) (= *Himantoglossum hircinum*)

*kruševina*⁶ (371) – *artocarpo* (*albero*) (= *Artocarpus*)

rodokrija (873) – *specie di pianta Rotala* (= ?)

⁵ Naziv je potvrđen u *Rječniku liječničkog nazivlja* Ivana Dežmana iz 1868. g.

⁶ U Kišpatića je potvrđen naziv *krušnica* (*Botanika za više razrede*, 1916).

*sulanak*⁷ (970) – *Radiola linoides*
šilatica (994) – *Isoetes (pianta)*⁸
teklina (1015) – *gomma (arabica)* (= *Ficus elastica* ?)
teklinača (1015) – *albero della gomma* (= *Ficus elastica* ?)
trouška (1033) – *Proserpinaca (pianta)* (= ?)
trubljica (1035) – *Siphonanthus (pianta)* (= ?).

2. Nazivi za neidentificirane biljke:

antraga (4) – *mal'erba, erbaccia nociva*
car (56) – *specie di pianta*
čurice (83) – *aglio cipollino* (= *Allium* sp.?)
divesco sela (devesilj?) (97) – *specie di pianta*
glavurak (166) – *specie di aglio*
goračica (178) – *specie di erba (dal seme amaro)* (*Sinapis?*)
kafraš (317) – *specie di pianta*
kaljužnica (329) – *erba palustre*
kanarnjak (322) – *albero delle Canarie*
karak (325) – *specie di pianta*
kavrika (328) – *specie di pianta*
kiselac (334) – *specie di pianta*
kokoriš (344) – *specie di pianta*
kudrika (375) – *specie di pianta*
lontar (401) – *specie di pianta*
mjedovnjak (425) – *zafferano di Venere*⁹
muhomorka (439) – *Agarico muscario* (= vrsta gljive, možda muhara, *Amanita muscaria*)
naherica (458) – *apocino (pianta)* (= *Periploca graeca* ili *Asclepias syriaca*)
nopal (519) – *cacto (pianta)*
octika (541) – *specie di pianta*
orušac (598) – *specie di pianta (fiorrancio)*
perulja (636) – *Pennatula (pianta)*¹⁰
prasnica (736) – *specie di pianta*
prstaš (818) – *ditola, specie di fungo*

⁷ Naziv *sulanik* za istu biljku potvrđen je u Horvatićeve *Ilustriranu bilinaru* (1954).

⁸ To je biljka koja kod nas nema pučkih naziva, usp. učene nazive u engl. *isoetes*, franc. *isoète* ili u tal. *alga lesina*.

⁹ Možda je riječ o nekoj vrsti *Crocus*, ali talijanski naziv nismo našli u talijanskim izvorima.

¹⁰ U talijanskim botanikama nije potvrđen taj naziv, ali je *pennatula* (DISC: 1860) potvrđeno kao naziv za vrstu morskog raslinja iz klase Antozoa, jer nalikuju peru ptice (usp. tal. *penna* i hrv. *per(o)-ulja*).

prstić (818) – *specie di fungo*
prudika (819) – *pianta dei luoghi sabbiosi*
rebratica (866) – *Holtonia palustris*¹¹
ročac (876) – *cerasta*¹² (*pianta*)
sindulja (906) – *specie di erba*
skradelina (917) – *specie di pianta*
slāština (923) – *specie di pianta*
slatnica (923) – *pianta delle paludi salse*
smitljika (931) – *specie di gramigna*
šišljaga (995) – *specie di pianta*
veljka (1105) – *specie di pianta*
voskovac (1120) – *Myrica (albero)*¹³
vrbovnjak (1123) – *Boletus suaveolens (fungo)*¹⁴
vresulja (1124) – *Gorgonia (pianta)*¹⁵
zelenak (1176) – *pianta da tingere in verde*.

3. Nazivi za biljke za koje Šulek donosi druge nazive¹⁶:

brozgva (48) – *specie di fiore (Paeonia)*
buljavka (53) – *ornitogalo (erba)* (= Ornithogalum)
burak (54) – *Hippuris (erba)*
burja (54) – *sambuco (erba)* (= Sambucus nigra)
cicvar (57) – *santonico (erba)* (= Artemisia coerulescens)
cijevka (58) – *Nigella (erba)*
crnovrh (64) – *origano (pianta)* (= Origanum vulgare)
čemisnik (72) – *rododendro (pianta)* (= Rhododendron)
čimišnik (77) – *rododendro* (=Rhododendron)
čerevir (85) – *appio, sedano (erba)* (= Apium graveolens)
darčin (90) – *cannella (droga), cinnamomo* (= Laurus cinnamomum)
devesin (95) – *atropa belladonna*
fratrica (150) – *alchechengi (erba)* (=Physalis alkekengi)
ganka (154) – *crisantemo (fiore)* (= Chrysanthemum leucanthemum)
gladaš (162) – *laserpizio* (= Laserpitium)
glavulja (166) – *specie di pianta (Globularia)*

¹¹ Ovaj sustavni naziv nisam našla ni u jednom dostupnom botaničkom rječniku.

¹² U tal. nazivi *ceraste* i var. *cerasta* označuju vrstu otrovne zmije.

¹³ Nije sigurno odnosi li se taj naziv na vrstu *Myricaria germanica*, za koju Šulek (535) navodi *mirika*.

¹⁴ Nije jasno na koju bi se vrstu vrganja mogao odnositi naziv *vrbovnjak* (značilo bi da raste pod vrbom?!), a ne razabire se ni koja je to vrsta *suaveolens* uz rod *Boletus*.

¹⁵ Nejasan je naziv *Gorgonia*. Za Plinija (HN 37, 164) to je 'koralj', jednako kao i grč. γοργονεία (Liddel – Scott 357).

¹⁶ U zagradama donosimo sustavni naziv tamo gdje ga Parčić nema.

- goloček* (175) – *erba* (*Taraxacum*) (= *Leontodon taraxacum*)
gorešnik (178) – *erba ajuga* (= *Ajuga*)
grasica (186) – *specie di pianta* (*Verbascum*)
grebник (189) – *specie di pianta* (*Geum*)
grib (190) – *boleto (fungo)* (= *Boletus* sp.)
grkulja (192) – *cicoria (erba)* (= *Cichorium intybus*)
grmotrn (193) – *specie di pianta* (*Ononis*)
*gromulaš*¹⁷ (195) – *specie di pianta* (*Andrachne*)
grsnica (grstnica) (196) – *canapa (pianta)* (= *Eupatorium cannabinum*)
jezičnjak (311) – *Ruscus, Serratula (pianta)*
judovina (313) – *lentisco (arbusto)* (= *Pistacia lentiscus*)
jurevika (314) – *specie di mirtillo (arboscello)* (= *Vaccinium myrtillus*)
jutroklek (314) – (*specie di pianta* (*Assa fetida*)) (= *Ferula assa fetida*)
kadilovica, kadilovka (316) – *noce moschata* (= *Myristica moschata*)
*katmer*¹⁸ (327) – (*poet*) *garofano* (= *Dianthus caryophyllus*)
kistić (334) – *stipa pennata (gramina)* (= *Stipa pennata*)
kljukva (340) – *specie di pianta* (*Vaccinium*)
kokorčika (344) – *filirea (pianta)* (= *Philyrea laevis*)
konopljuša (349) – *eupatorio (pianta)* (= *Eupatorium cannabinum*)
koštenika (354) – *Rubus saxatilis (pianta)*
kozjačina (357) – *Lonicera (pianta)*
kratruna (360) – *zucca* (= *Cucurbita*)
kravogaz (369) – *Angelica (pianta)*
krečelj (361) – *aglio selvatico* (= *Ornithogalum*)
crocanj (367) – *millefoglio (pianta)* (= *Achillea millefolium*)
kršulj (370) – *Prunus mahaleb (arbusto)*
krtičnik (370) – *Scrophularia (pianta)*
kulj (376) – *panporcino (pianta)* (= *Cyclamen europaeum*)
kunžut (377) – *sesamo (pianta)* (= *Sesamum indicum*)
ljubor (398) – *lantana (arbusto)* (= *Viburnum lantana*)
ljut-žednjak (399) – *Sedum acre (erba)*
madjal (406) *ippocastano (albero)* (= *Aesculus hippocastanum*)
mrsika (436) – *canna palustre* (= *Phragmites communis*)
nera (508) – *arancia* (= *Aurantium sinensis*)
pajasen (622) – *ailanto (albero)* (= *Ailanthus glandulosa*)
papratnik (626) – *lunaria (pianta)* (= *Lunaria rediviva*)

¹⁷ Šulek (496) ima samo naziv *šer*.

¹⁸ Riječ je o balkanskom turcizmu (*katmer/hatmer*) koji se javlja u hercegovačkim narodnim pjesmama, v. Skok 1, 660 s. v. hatmer.

pasmica (628) – *menta* (*pianta*) (= *Mentha* sp.)
peljen, divlji (634) – *Pyrethrum* (= *Anacyclus pyrethrum*)
peršunina (636) – *Aethusa cynapium* (*pianta*)
pokrin (688) – *mandragora* (= *Mandragora officinarum*)
prijeskoč (772) – *scabiosa* (= *Scabiosa*)
račjak (830) – *finocchiana* (= *Meum athamanticum*)
rarohuja (833) – *garofano* (*pianta e fiore*) (= *Dianthus caryophyllus*)
režuha (869) – *Cardamine* (*pianta*) (= *Cardamine pratensis*)
sedmorolist (899) – *Potentilla* (*pianta*)
sladkovina (922) – *sermollino* (= *Thymus serpyllum*)
sladorovac (922) – *canna da zucchero* (= *Saccharum officinarum*)
smiljka (931) – *nardo* (*pianta*) (= *Andropogon nardus*)
smudnjak (935) – *peucedano* (*pianta*) (= *Peucedanum officinale*)
srdocica (948) – *giuggiola* (= *Zizyphus vulgaris*)
svjetlika (982) – *Phalaris* (*gramigna*) (= *Phalaris canariensis*)
šišak (995) – *terzanella* (*Scutellaria* *pianta*)
štípavčar (1003) – *verrucaria*¹⁹, *Scorpiurus* (*pianta*)
šukundeka (1005) – *anemone* (*pianta*) (= *Hepatica triloba*)
tolija (1023) – *Parnassia* (*pianta*) (= *Parnassia palustris*)
toranjka (1024) – *Turritis* (*pianta*) (= *Turritis glabra*)
trizalj (1030) – *erisimo* (*pianta*) (= *Erysimum officinale*)
trolisnik zlatni (1032) – *epatica* (*pianta*) (= *Hepatica triloba*)
volovnik (1120) – *Orobanche*
vrednovac (1124) – *pigamo* (*Thalictrum*) (= *Thalictrum flavum*)
zebreš (1175) – *Crassula minor*
znajevac (1182) – *Dracaena draco*
zmajevika (1182) – *serpentaria* (= *Arum dracunculus*)
zubnik (1185) – *Dentaria*
zvjezdenica (1187) – *Stellaria*
zvjezdovnica (1187) – *Astrantia major*
žutocvjetka (1200) – *Calendula* (*pianta*)

4. Nazivi za sorte raznog voća, povrća koje Šulek ne donosi:

arabkinja (4) – *sorta di pere nerastre*
avajlija (6) – *specie di mele*
bademovka (9) – *prugna amigdalina*
bisernjača (25) – *specie di ciliegie*

¹⁹ Tal. naziv *verrucaria* odnosi se na vrstu *Heliotropium europaeum*, što ne odgovara sistematskom nazivu *Scorpiurus*, ali hrv. *štípavčar* se vjerojatno odnosi na vrstu *Scorpiurus subvillosa*, za koju Šulek (553) donosi naziv *crljeni mač*.

- branica (40) – *frutto (p. e. pera, mela)*
brdaklija (43) – *sorta di prugne*
brzak (kukuruz) (49) – *cinquantino (grano turco)*
brzak (grah, pasulj) (49) – *primaticcio*
cjepanica (61) – *ciliegie imestate*
cjepika (61) – *specie di ciliegie*
čenjača (72) – *specie di mela acerba*
draganja (127) – *specie di ciliegia acerba*
gizdelinka (159) – *specie di mela*
đanarika (159) – *specie di prugne rotonde*
đanovica (159) – *specie di fico*
gluhača (169) – *fico selvatico*
goloček (176) – *specie di frumento*
goraš (178) – *castagna mangereccia*
gospojičica (181) – *specie di pera*
grahovljanka (185) – *specie di mela*
greševina (189) – *uva agresta*
gundača (201) – *specie di prugna*
gunjača, gunjanka (201) – *specie di pera o di fico*
hrdut (218) – *specie di ciliegia*
hrušta (220) – *specie di ciliegia*
jarac (297) – *orzo estivo*
jarnik (298) – *orzo marzuolo*
jeribasma, jeribosna (309) – *specie di pera*
jesenjača (309) – *specie di pera*
kadumanka (317) – *specie di mela e di pera*
keljavac (330) – *pianta di gran turco tardiva*
kićenka (332) – *specie di pera*
kožnjača (357) – *specie di mela*
kraljevička (359) – *specie di mela*
krivača (364) *specie di fichi*
kupljenica (maslina) (378) – *oliva raccolta per terra*
kvrġaja (382) – *specie di pera*
lasinjka (385) – *specie di pera*
lastrica (386) – *specie di legume*
likosava (392) – *specie di pera*
lubenjača (403) – *specie di zucca*
mahnitac (407) *specie di legume selvatico*
mamula (410) – *specie di mela*
maslovac (412) – *specie di fungo*
mesnjača (418) – *specie di pera*

mortubaka (432) – *specie di zucca*
pandara (624) – *specie di prugna*
parmenka (627) – *specie di mela*
paštrica (629) – *uva imbrunata o screziata (agresta)*
paštro groždje (629) – *uva screziata, agresta*
pucanac (822) – *specie di uva*
pucavac (823) – *specie di uva*
razaklija (835) – *specie di uva rosea*
rume(n)tin (881) – *v. kukuruz*
sarajlika (892) – *specie di mela*
sijanac, luk (905) – *specie di aglio*
skorupica (916) – *specie di fico*
surac (973) – *specie di uva*
svilajica (980) – *specie di pera*
šerbetlija (990) – *specie di mela*
šućur, šućurica (1005) – *specie di zucca*
tanjirača (1012) – *specie di mela*
trhljača (1029) – *specie di uva*
turgulja, turgunja šljiva (1040) – *specie di prugne primaticce*
tutilić (1041) – *specie di zucca ovale*

5. Varijantni nazivi za biljke koje Šulek navodi:

Parčičev hrv. nazi	Parčičev tal. nazi	Sustavni naziv ²⁰	Šulekovi nazivi
<i>abzovina</i> (1), <i>aptikovina</i> , <i>aptiz</i> (4)	<i>pianta di ebbio</i>	<i>Sambucus ebulus</i>	abzov, aptovina
<i>aluga</i> (3)	<i>v. haluga (alga marina)</i>	<i>Fucus</i>	haluga
<i>ardalj</i> (5)	<i>senape</i>	<i>Brassica nigra</i> , <i>Sinapis arvensis</i>	ardalia
<i>banduška</i> (10)	<i>zafferano (erba)</i>	<i>Crocus vernus</i>	brnduška, benduška
<i>borasina</i> (39)	<i>borragine (erba)</i>	<i>Borrago officinalis</i>	boražina, buražina
<i>broskovac</i> (44)	<i>persicaria erba</i>	<i>Polygonum</i>	treskovac, troskotac, troskovec
<i>brščan, brštran</i> (48)	<i>ellera, edera</i>	<i>Hedera helix</i>	brštan, brstran
<i>burak</i> (54)	<i>Hippuris (erba)</i>	<i>Hippuris vulgaris</i>	borak, bori
<i>cempris</i> (57)	<i>cipresso</i>	<i>Cupressus sempervirens</i>	čempris
<i>crnpura</i> (64)	<i>erba pimpinella</i>	<i>Pimpinella saxifraga</i>	črna pura

²⁰ Sustavni naziv određujem prema talijanskim nazivima.

čenica (72)	v. <i>pšenica</i>	Triticum vulgare	pšenica
čempriž (72)	<i>cipresso</i>	Cupressus semprevirens	čempriš
čipac (78)	<i>asfodelo</i>	Asphodelus	čepriš, čepliz
čuhar (82)	<i>Satureja hortensis</i> (erba)	Satureja hortensis	čubar, čupar
čuvikuća (83)	<i>sempervivo</i>	Sempervivum tectorum	čuvakuća, čuvarku
gdunja (95)	v. <i>dunja</i>	Cydonia vulgaris	gdunja
fries (150)	<i>erica</i>	Erica	vrijes
fuljika (151)	<i>pianta di cui si fanno</i> <i>canne da pipa</i>	Viburnum lantana	fudika, fudljika
galafur (153)	<i>garofano</i>	Dianthus caryophyllus	garoful
garavilje (154)	<i>garofano</i>	Dianthus caryophyllus	karavilje
gladuš, glauša (162)	<i>Ononis</i>	Ononis spinosa	gladiš, gladiž
gospin vlas (180)	<i>capelvenere</i> (erba)	Adiantum capillus Veneris	gospina vlas
grbaštica (187)	<i>specie di pianta</i> (<i>Lepidium</i>)	Lepidium sativum	grbak, grbač
hrenak, hrenika (218)	<i>specie di pianta</i> (<i>Lepidium</i>)	Lepidium draba L. iberis	renika renak
jagorčica (294)	<i>Primula veris</i> (pianta)	Primula veris	jagorčika, jagorčina
jaloj (295)	<i>aloe</i> (pianta)	Aloë soccotrina	aloj
jesika (299, 309)	<i>pioppo-trmola</i> (albero)	Populus tremula	jasika
jošika, olha (312, 581)	v. <i>joha</i>	Alnus	joha
kalafur (318)	v. <i>karanfilj</i>	Dianthus	karufal
karanfić (325)	<i>garofano</i> (<i>Dianthus</i>)	Dianthus	karanfil
kamiševina (322)	<i>Viburno</i> (pianta)	Viburnum	kamišovina
kornjačnica (352)	<i>Alisma plantago</i> (pianta)	Alisma plantago	kornjačina trava
kostić (353)	<i>Sonchus</i> (pianta)	Sonchus	kostriš, kostrič
krstušac, krstuša (369)	<i>Polygala</i> (pianta)	Polygala vulgaris	krestušac, krestušak
kukočitac (376)	<i>marrobio</i> (pianta)	Marrubium vulgare	krkočitac
kustovnica (380)	<i>licio</i> (pianta)	Ligustrum vulgare	kustovnik
lanak (384)	<i>linaria</i> (erba)	Linaria vulgaris	polanak, planak
malinjak (409)	<i>pianta del lampone</i>	Rubus idaeus	malinjek
medvedjka (416)	<i>Pleurospermum</i> (pianta)	Pleurospermum austriacum	medvejka
mlječić (429)	<i>dente di leone</i>	Leontodon taraxacum	mličak, mliječnjak
mrlin (436)	<i>carota</i>	Daucus carota	merlin

nadlišak (449)	<i>mandragora</i>	Mandragora officinarum	nadlišek, nadliška
ozloživ (618)	<i>specie di erba murale</i>	Sempervivum tectorum	ozluživ
papirnjak (625)	<i>albero del papiro</i>	Cyperus papyrus	papir
pečatnjak (632)	<i>sigillo di Salomone</i>	Convallaria polygonatum	pečatnik
peljen (634)	<i>assinzio</i>	Artemisia absinthium	pelen, pelin
plutak (653)	<i>albero di sughero</i>	Quercus suber	plut, plutec
popanac (701)	<i>convolvulo (pianta)</i>	Convolvulus arvensis	poponac, popunac
popriva (704)	<i>Celtis australis (albero)</i>	Celtis australis	kopriva
pozemljušak (732)	<i>cespuglio terragno</i>	Fragaria vesca (?)	pozemljuh, pozemljuha
priljepač (778)	<i>aparine (pianta)</i>	Galium aparine	prilipača
prokola (801)	<i>broccolo (spec. di cavolo)</i>	Brassica oleracea acephala	prokula
pupačica (825)	<i>Umbilicaria (pianta)</i>	Cotyledon umbilicus	pupačac
repičak (868)	<i>agerato (pianta)</i>	Achillea ageratum	repiček
repinac (868)	<i>lappola (pianta)</i>	Lappa minor	repinec
rosika (875)	<i>Drosera rotundifolia</i>	Drosera rotundifolia	rosna trava
rovoz (876)	<i>v. rogoz</i>	Typha latifolia	rogoz
rozmanika (876)	<i>Anthemis nobilis</i>	Anthemis nobilis	romanika
sirovica (908)	<i>bubbola (fungo)</i>	Lactarius deliciosus	sirovetka, sirovka
slezinica (924)	<i>Asplenium ruta muraria (felce)</i>	Ceterach officinarum	slezenica
sljezovac (926)	<i>ibisco (pianta)</i>	Althaea officinalis	sljezovina
sljezovača (926)	<i>malva silvestre</i>	Malva silvestris	sljezovača
smrda (933)	<i>terrebinto (albero)</i>	Pistacia terebinthus	smrdej, smrka
smreč (934)	<i>ginepro (pianta)</i>	Juniperus communis	smrek, smrč
svindul (981)	<i>Lotus (pianta)</i>	Lotus corniculatus	svinduh
svinjarac ²¹ (981)	<i>giusquiamo (pianta)</i>	Hyoscyamus niger	svinjorak, svirnjak
svračica (984)	<i>sanguinella (gramigna)</i>	Digitaria sanguinalis	sračica
svrakonja (984)	<i>sanguinella (pianta)</i>	Digitaria sanguinalis	srakonja
šeputljika (990)	<i>clematide (pianta)</i>	Clematis vitalba	šeputika
štipakčić (1003)	<i>Cytinus hipocistis</i>	Cytinus hypocistis	šćipakči
štrkac (1004)	<i>Arum itaicum (pianta)</i>	Arum italicum	strkac, sterkec
tetivka (1017)	<i>Smilax aspra (pianta)</i>	Smilax aspra	tetivika
trenda, trendofil (1026)	<i>Alcea; Amaranto (pianta)</i>	Althaea rosea; Amaranthus sp.	trendofilj
ulikva (1060)	<i>olivo (albero)</i>	Olea europaea	ulika

²¹ Isti je naziv potvrđen u knjizi *Naše ljekovito bilje*, izd. Jugofarmacije, Zagreb, 1935.

vinoboj (1110)	<i>Phytolacca (pianta)</i>	Phytolacca decandra	vinoboja
volujac (1120)	<i>buglossa (pianta)</i>	Anchus paniculata	volujak
vranjino oko (1122)	<i>Paris quadrifolia</i>	Paris quadrifolia	vranino oko
vretenar (1124)	<i>fusaggine (Evonymus, arbusto)</i>	Evonymus europaeus	vretenika
žavoranak (1190)	<i>Delphinium consolida</i>	Delphinium consolida	žavornjak
žestil (1193)	<i>acero tartarico (albero)</i>	Acer tataricum	žestila
žižul(j)a (1197)	<i>giuggiola (pianta e frutto)</i>	Zizyphus vulgaris	žižole
žličnica (1197)	<i>Cochlearia</i>	Cochlearia	žličnik

6. Isti naziv kao i u Šuleka ali s drugom ili novom identifikacijom:

*haluga*²² – *alga marina, fuco* (= *Posidonia caulini*)

smrdeljika, smrdljika, šmrljika (933) – *lentisco (arbusto)* (= *Pistacia lentiscus*) (Šulek – *Pistacia terebinthus*²³)

*štrbac*²⁴ (1004) – *Seseli (pianta)*

7. Zanimljivi nazivi za stabla, bobice, plodove i sl. kojih Šulek nema:

aptuga (4) – *bacca di ebbio (sambuco)*

bibernjak (22) – *albero di pepe*

dudinja mora (137) – *frutto del moro*

golac (174) – *frutto o noce*

ošap (608) – *frutta secche o mosche (p.es. pere, castagne)*

paprčina (626) – *frutto delle piante conifere*

prstak (818) – *dattero (frutto)*

smrekulja, smrekuljić (934) – *bacca di ginepro*

ulikvić (1069) – *oliva (frutto)*

8. Netočne identifikacije:

jagorčac, jagorčevina, jagorčika, jagorčina (294) – *tasso barbasso (pianta)* (= *Verbascum thapsus*)²⁵

uljanika (1060) – *Elais (palma)*²⁶

²² Šulek (108) donosi samo *nekakav korov*.

²³ Šulek ne navodi *smrdeljika* i *šmrljika*, već samo varijantu *smrdljika*.

²⁴ Šulekov naziv *štrbac* (399) odnosi se na *Serratula arvensis*.

²⁵ Vjerojatno je riječ o netočnoj Parčićevoj identifikaciji, jer se ti nazivi u Šuleka, a i danas, odnose na vrstu *Primula veris* (usp. i Parčićevu varijantu *jagorčica* u točki 5).

²⁶ Zbunjuje Parčićeva specifikacija *palma* uz naziv *Elais*, što bi bila grčka posuđenica od *ἐλαί(φ)α* (v. Chantraine 330), a označuje stablo masline i njezin plod.

Pokazuje se, dakle, da je fitonimija u Parčićevu dvojezičnom rječniku zastupljena više nego što bismo očekivali u jednom općem dvojezičnom rječniku. Njezina je vrijednost to veća što nazivi za biljke govore o izvornim potvrdama iz narodne uporabe koji, s jedne strane, pokazuju kontinuitet u pučkim nazivima naših ranijih leksikografa ili su nam, pak, ostala kao svjedočanstva o danas već zaboravljenim biljnim nazivima.

Literatura

- Anić, V. (1993) Dragutin Parčić kao hrvatski gramatičar (*Grammatica della lingua slava (illirica)*, Zara 1873), *Zadarska smotra* 3 (Zbornik D. Parčić), Zadar.
- Bockholt, V. (1990) *Sprachmaterialkonzeptionen und ihre Realisierung in der kroatischen und serbischen Lexikographie*, Essen.
- Badurina, A. (1993) Nepoznati Parčić, *Zadarska smotra* 3 (Zbornik D. Parčić), 155–182, Zadar.
- Chantraine, P. (1968–1980) *Dictionnaire étymologique de la langue grecque*, Paris.
- Ćosić, V. (1993) Dragutin A. Parčić, Život u djelu, *Zadarska smotra* 3 (Zbornik D. Parčić), Zadar.
- DISC – *Dizionario Italiano Sabatini – Coletti*, Giunti Gruppo Editoriale, Firenze, 1997.
- Liddel, G. & Scott, R. (1981) *A Greek-English Lexicon*, Oxford.
- Penzig, O. (1924) *Flora popolare italiana* I–II, Genova.
- Plinije – Plinius, C. Secundus, *Naturalis Historia*, ed W.H.J. Jones, The Loeb Classics, London 1956. i d.
- Putanec, V. (1993) Ocjena prinosa rječnika Dragutina Parčića (1832–1902) hrvatskoj leksikologiji, *Zadarska smotra* 3 (Zbornik D. Parčić), Zadar.
- Skok, P. (1971–1974) *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb.
- Vince, Z. (1993) Dragutin Parčić kao leksikograf, *Zadarska smotra* 3 (Zbornik D. Parčić), Zadar.
- Vince, Z. (1995) Leksikograf Dragutin Parčić u svojem vremenu (Pogovor), *Rječnik hrvatsko-talijanski 1901*, (pretisak), 1241–1276, Zagreb.

NOMS DE PLANTES DANS LE RJEČNIK HRVATSKO-TALIJANSKI DE D. PARČIĆ PARU EN 1901

Summary

Le fait que le dictionnaire croate-italien paru en 1901 sur 1200 pages contient plus de 1600 phytonymes différents ne doit pas nous surprendre parce que Dragutin Parčić était un connaisseur affirmé du monde végétal et lui-même auteur d'un *herbarium* (1852) qui à son temps était hautement apprécié aussi par les médecins que par les herboristes. Dans la présente contribution on a procédé à une comparaison des noms de plantes contenus dans le dictionnaire de Parčić avec le répertoire de B. Šulek (*Imenik bilja*, Zagreb 1879) afin de montrer en quelle mesure Parčić avait-il mis à profit cette oeuvre dans son dictionnaire et combien – au contraire – il y avait apporté de noms jusqu'alors inédits et provenant de sa région natale.

Ključne riječi: Dragutin Parčić, Bogoslav Šulek, leksikografija, fitonimija

Key words: Dragutin Parčić, Bogoslav Šulek, lexicography, phytonymy